

Տարեկան գին կանխիկ ՂԵՂ 100
Վեցամսեայ " " " 52 1/2
Պոլսէն դուրս գալոյս Լուս
գիրքուն փոթոյնն ծախքը
առնողն վրայ է :
Այս Լուսգիրք ամէն շաբաթ
օրերը կը հրատարակուի :

ԿԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՐԱԳՐԻՐ

ԲԱՂԱՅԵԱՆ, ԵՐԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԵԱՆ ԵՒ ԱՌԵՐՏԵԱՆ

Իր շահին համար լուր մը հրատարակել ուղղով պիտի վճարէստղն 40 փարսյ :
Նորոտայ գրող ծանուցումը ձրի է :
Դուրսէն եկած նամակներուն փոթոյնն ծախքը իրկողը պիտի վճարէ :

ԲԱՂԱՅԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՕԼԻՍ 10 ՄԱՅԻՍ

Լուստագուծ ինքնակալը քանի մը տարի է որ կանոն ըրած էր, որ դուրսի երկիրներէն զինուորութեան գրուելով Լուստանընուպօլիս եկողները հինգ տարի զինուորական ծառայութիւն ընելով պատերազմական կրթութիւնները ըստ բաւականին սորվելէն ետքը իրենց երկիրը դառնալուն հրաման տրուի. որպէս զի այն երկիրներուն մշակութիւնն ալ ետ չի մնայ, բաղմամարդութեանն ալ պակասութիւն մը չի գայ : Լյս բանին համար որոշեցաւ ամէն տարի խաբէլէն օրը, որ է ապրիլի 23 : Լյս օրը ապէր ինչպիսի (փոփոխութիւն զորաց) անունով մեծ հանգիս կ'ըլլայ, որ քանի մը օր կը քէ. և բարեգուծ ինքնակալը և տէրութեան մեծամեծ նախարարները ներկայ գտնուելով զինուորական ծառայութեան մէջ հինգ տարին ըմբռնողներուն հրամանին թուղթը կը տրուի. որ իրենց երկիրը դառնան :

Լյս տարին ալ այս հանգիստ մեծ փառաւորութեամբ կատարեցաւ : Խաբէլէն անալին օրը՝ չորեքշաբթի. հանգիսը եղաւ Խաբէլէն քաղաքէն մերձակին (գլխին) մօտ Սահաբէ քաղաքէն ըս. փառ հովանոյն առնելի դաշտը, կայսերական զօրաց (ապերի խառնէին) երթալու զօրաց հրաման տալու համար : Ինքնակալին այն օրը անձամբ հոն գլխավորէր յայտնի ըլլալով՝ անալիսը հոն պատրաստ գտնուելուն բարձրապատիւ նախարարները. որ եւն մեծ փոխարքայն, գեներալը (չէխիւլ իսլա մը), զօրաց գաւառները (քաղաքներ) և ուրիշ մեծամեծք թէ՛ բարձրագոյն դասը, թէ՛ մեծ սպարապետին դասը և թէ՛ գեներալին դասը յարգի և աստիճանաւոր անձանց հետ : Թէ ասոնք և թէ կայսերական զօրք, և հրաման առնելու զօրքերը հոն պատրաստ կեցած էին. բարեգուծ ինքնակալն ալ կարէ՛մ խաբէլէն ըստած նաւամատոյցը եղաւ. և փառաւոր հանգիսով զօրացը մէջէն անցնելով վերջիւ չեալ հովանոյն գնաց. զօրքն ալ ուրախութիւններն ինչքէ՛ ապա պօռալով կը յայտնէին : Հովանոյն մըտած ատենի շարունակ քսան և մէկ թնդանոց նետ վեցաւ : Լյսից ետքը բարձրապատիւ մեծ սպարապետը կայսերական զօրացը ընդհանուր պարալուս Սահաբէ քաղաքին հետ՝ զօրաց փոփոխութեան գործը կատարուելու տեղը երթալով բոլոր զօրք պետները և զինուորական հրամանատարները քաղաքին բերել տուին. և ըստ կանոնի հինգ տարի շաբաթուան զինուորութիւն ընտելները անոնք զատու տալով՝ ամէն մէկուն ճանապարհի հրամանագիրներն տալ պատուիրեցին. և ամէն տարի ասանկ ըլլալուն վրայք նոր կարգադրութիւնը այն տեղը կարգադրուելէն ետքը զօրապետաց ձեռքը ալ ամէն մէկ խումբերուն ներկայութեանը կարգադրուելու և ալ մէկուն յայտնի ըլլալու համար խրկուեցաւ : Լյս կարգադրութիւնն հրատարակուելէն ետքը կայսերական զօրաց բանակին գրաւիրը և օգնականները սկսան երթալու մարդոց հրամանագիրները գրելու և տալու : Լյս միջոցին բանակին Բաբէլէն ինչուսի է քէնալն՝ զօրացը կողմէն բարեգուծ ինքնակալին կենաց երկայնութեանը և երջանկութեանը համար աղօթք մատուցանելէն ետքը սկսան երաժիշտները քաղաք եղանակներով իրենց գործը ներքը չալել. և շարունակ կրակի կրթութիւն ըրաւ ծի կերպով հրադէները սորոյնը և Երկրին դառնալու հրաման առած զօրքը կ'երթային շնորհակալութեամբ գրողները (տանձախներ) համբուրելով կարգաւ կ'անցնէին : Շատ մը չափաւ և ծաղիկ ըստած զինուորական հրամանատարներ, և հասարակ զօրքերէն ալ, իրենց վիճակէն գոհ ըլլալով, և մեծագոր ինքնակալին ծառայելը իրենց հայրենիքը տեսնելէն ալիկ սեպելով՝ զօրաց մէջը մնալու յանձնառու եղան : Իրենց ձեռքը սորուած հրամանին թուղթը չընդունելուն, ետ տուին, և երթալու զօրաց կարգէն դուրս ելլելով մնալուներուն կարգը անցան : Հանգիսը ըմբռնալէն ետքը՝ բարեգուծ ինք-

նակալը բարեհաճեցաւ զինուորական խորհրդայնախազան Լյսին փառայն և նոյն խորհրդարանին անդամները և կայսերական զօրաց մեծ հրամանատարները և քէնէն քաղաքը իւր ներկայութեանը ընդունելի. որ եկան ոտքը համբուրեցին. և անկէց ետքը առաջնայն նման հանգիսով կարէ՛մ խաբէլէն ինչուս և նաւը մտաւ :

Լյս հանգիստ կրկնուեցաւ հինգշաբթի օրը (ապրիլ 24), մեծ սպարապետին դուռը, Լյստան գնուպօլայ բարեկարգեալ զօրաց ժամանակը ընդվորներուն հրաման տրուելու համար. և ուրբաթ օրն ալ (ապրիլ 25), Պէյօղլու մեծ ձմերուկն առաջը նոր շինուած կրթանոցը (թալիմ խանէն), Թօփ խանէն զօրաց ծառայութեան ժամանակը ըմբռնողներուն հրաման տալու համար : Լյս հանգիստը ըստ ալ մեծագոր ինքնակալը անձամբ, և տէրութեան մեծամեծ նախարարները և երեւելի պաշտօնատէրները ներկայ գտնուելով՝ հանգիսը ամէն կերպով Խաբէլէն տարու հանգիսին նմանը եղաւ, որ վերջը ընդարձակ ստորագրեցինք. անոր համար նոյն պատմութիւնը այս տեղը կրկնելը հարկ չտեսցինք :

— Յայտնի է որ կեսերը նոստած տեղը անցնելով՝ առողջութեան մեծ փոխ կը պատճառէ, ուստի (Սոմանէ ան տէրութեան թագաւորները) ի սկզբանէ անտի սովորութիւն ունին որ գոնէ շաբաթը երկու անգամ, երկուշաբթի և հինգշաբթի քանի մը ժամ շարունակ նետաձգութեան կրթութիւն ընեն (Սպարապետը օճիպաւր կոչուած ընդարձակ ընտանը վրայ, որպէս զի միշտ նստելով առողջութիւնին չի փոխի : Լյս ժաման սովորութեան լյստիւլ Սէփիտ վեհափառ արքայն ալ մինչեւ հիմա իւր նախնեացը այս օգտաւոր սովորութեանը հետեւելով բաւական քաջազորէի հանդիսացաւ նետաձգութեան արուեստին մէջ. ուստի անցեալ հինգշաբթի իւր ուսուցիչէն վիշապի անհերք հանգիսը կատարեցաւ խաւսը միշտ իսկ Խաբէլէն հանգիսը փառաւոր հայրենայնիքով մը որ տեսեց մինչեւ գիշերուան ժամը 2 1/2 : Լյս երբոր անկէ մեկնեցաւ գեալ ի իւր պալատը՝ արքունի նաւարանին առջեւ կեցող բոլոր պատերազմական նաւերը վերէն ի վար կանթեղազարդ զմայելի ըլստաւորութեամբ պատուեցին վեհափառ լյսայնի դարձը :

— Վարժիա քաղաքը Թօփիսանի կողմերը Վասիլ անուն հումակահան հումալ ճաղաղա՛ն մը խաւսութիւն իրկուան գեալ թագաւորացի մատակարար (քառաս) Վասիլին իրկուան տղան և մինչեւ իւր մշտնէ, որ պղտիկ տղայ մըն էր. և մինչեւ ժամ տասն և երկուքը կէս ժամ անցնելով՝ հոն կը մնայ : Խաւսութիւն տէրը խանութը գոյնընքը ասոր կ'իմացընէ. ուստի տղան անկէց կ'ընէ կ'երթայ. և Վասիլն ալ խանութը կը գոյնէ իր տեղը կ'երթայ :

Վիւս օրը առտուանց կանուխ խանութ կուգալ. խանութը բայ և մէջի բաները խառն ի խառն կը դրանէ. ալիկ մը նայելով կը հասկնայ որ պակաս բան ալ կայ. շուտով կ'իմանայ կարծե՛ք՝ որ իրկուանը ուշ ատենը խանութը եկող տղան գործը պիտի ըլլայ. կամ գոնէ՛ անիկայ ասոր վրայք տեղեկութիւն պիտի ունենայ : Լյս մտածութեան վրայ՝ տղան մէկ տեղ մը ձեռք ձգելու յուսով պըտուել իրեն խանութին մօտ տեղէնը կը գրանէ. ձեռքէն կը բռնէ կ'սկսի հարցաւորել ընէ : Տղան բանը չի կրնար ծածկել կը պատմէ որ խանութին խաբէլէն և շաբաթ վերջուցեր և մէկ տեղ մը տարեր պահէր է. եկուր մէկ տեղ երթանք, և որչա՛ս տեղէս հանեմք զի սոսմ կ'ընէ :

Վաղա՛ճն տղան հետ մէկ տեղ երթալով երբ որ Պէյօղլու ճամբ ըստած տեղը կը հասնին, մէկ չափաւ մը կը պատահի ասոնց. ճաղաղա՛ն բանը ասոր պատմելով՝ այս ալ հետ կ'առնէ. երեքը մէկ տեղ կ'երթան Լյսի չէկը ըստած թալին ձորայն միւս կողմը սարը Լյսիսան անուն մարդուն պարտեղը կը մըտնեն : Լյս տեղ տղայն բաները պահած տեղը յընդերու համար առաջ երթալով՝ պարտեղը ջրելու համար բացուած ջրհորին քով կուգան նէ՛ տղան ինքընքին այն ջրհորին մէջ կը նետէ : Բաղա՛ն ու ճաղաղա՛ն Վասիլն այս տեսնելով շուտ մը չուան կը գրանեն վար կը կախեն. տղայն չուանէն կը բռնէ. և երբ որ ջրհորին բերանը կը մօտենայ նէ՛ կը սէ. ուղած բաներնիք այս պարտեղին մէջ այս ինչ-

տեղը սակաւի (սէփէթի) տակ պահուած է. չափաւ լը թնդ առնէ տանի. դուռն անկէց ետքը եկուր զիս տակէց հանէ. քանի որ չափաւ հոս է նէ՛ ետ ստեղց դուրս չի մ'եղեր. ջուրին մէջ խեղդուիլը աչքըս առած էմ :

Լյսոր այս խօսքին վրայ վախնալով, չըլլայ որ տղայն իրենց պատճառովը ինքընքին յիրաւի մեռցնէ, չափաւ անկէց կը հեռանայ, կ'երթայ պարտեղին մէկ կողմը կը պահվի. ճաղաղա՛ն տղան կերպով մը հարէն դուրս կը հանէ. որ կ'երթայ գողցուած բաները պահած տեղէն կ'առնէ : Տղան և Վասիլը մէկ տեղ չափաւ ալ հետեւին՝ պարտեղին դուրս կ'երթան. երկուքը շուտով Պէյօղլուի զապիէն կ'երթան. և տղան իր տունը կ'երթայ : Լյսնք երկուքը այս դիպուածը զապիէն պատմելով, հարկ կ'ըլլայ բանին ստուգութեանը հասու ըլլալու համար չափաւ, Վասիլը, և այս տղան Բօլքիսի ատենանին ներկայանալով՝ Լյսնք ինչ ըլլալը Վասիլին լսելէն ետքը տղան աչքը հարցընեն. և տղան այս պատմութեան կ'ընէ :

Վաղաղա՛ն առջեւէն անցնել իրեն բաց տեսնելով ներս մտայ. երեք մարդ կային հոն՝ որ չէի ճաննար. ասոնք զիս բռնեցին. և շաբաթով և խաւս վեհլէնցուն պարի մը ինձի տուին. երեք զուռուշ ալ տուին ըսելով որ ասոնք չալիէ, սա չալաղա՛ն անցնէ անցնէ. մեկը կուգանք հոն քեզնէ կ'առնեմք : Լյս չէմ կրնար տանիլ ըսելով՝ որքան գեալ կեցայ նէ ճարը չեղաւ. հարկ եղաւ հնազանդելու. երեք զուռուշը առի. պարին ալ առի չալաղա՛ն անցուցի. հոն ատեն մը սպասեցի որ մարդիկ գան առնեն : Լյս շատ սպասելէս ետքը տեսայ որ եկող գաղտը չիկայ, այն բաներն ալ հոն ծածկու վրայ ձգել երթալ չէր ըլլայ. առի պարտեղին մէջը տարի պահեցի. և այն երեք հոգին կ'ստուգուելու եղայ որ պարիկ ուր ըլլալը իմացնեմ : Լյս առնենէն որ՝ այս մարդը զիս գտաւ. և պարիկ իրենն է եղեր, առաւ :

Խորհրդարանը գտնուողները տղան տարիքին պղտիկութեանը և ճարտար խօսքուն նայելով կը զարմանային. և տեսնելով որ այս տարիքը տղայ մը գողութեան և ստախոսութեան մէջ ասանկ վարժուեր է, պատշաճ կը սեպէին պատիժով մը աչքը վախցնել, որ գեղութիւնը սկիզբէն կտորեն. բայց որովհետեւ պղտիկ տղայ էր, և ըլստուտութեան ախտ ունենալն ալ ստուգուած էր, ինչպէս որ ինքն իր պատմութեան կարգին ըսեր էր թէ վախէն և անօթութեան ըլստուտութեան զօրանքով այն միջոցին է եղեր զինքը պարտեղին ջրհոր ձգելը, ասոր համար տղան միայն պատուէր ըրին որ մէկ մըն ալ անանկ բան չընէ. հօրն ալ առանձին պատուիրեցին որ ըզգուշանայ տղան վրայ. և հայրը տղան երախտաւոր առնելով, ետքը ասանկ բան մըն ալ ըլլայ նէ երկուքը մէկին կը պատուիր ըսելով թող տուին :

Լյս տղան ասանկ աչքը բացութիւնալով թէ որ խեղքը գլուխը մարդու մը ձեռք ըլլայ և ըստ կաւնանի կրթութեան տակ մըտնէ նէ ինչ կ'ըլլայ. մուսնաւոր՝ որ ըլստուտութեան ախտը վրան իրեն տասնի ճարտարութիւն յընդուցի է նէ. ասիկայ մը տածելը ընթերցողաց ձգելով միայն սա կ'ըսեմ որ՝ սա տղան կրթութիւնն՝ աշխարհէս գէշ մը պակաս և ալիկ մը եղել կ'ընէ :

Լյստուծը գլուխը տղայն տարի մեծագոր տէրութեանը հովանաւորութեան տակ եղած երկիրները ժամանակին անձրեւ և ձիւն գալով բերքերը առատ ըլլալին կը յուսացուի : Լյստայի օրաց իրենն ալ կ'իմացնեն որ՝ այն կողմին ալ անձրեւը շատ ըլլալով այս տարին բերքը առատ կ'ընէ :

— Վասիլի կտուաւորութեան կցորդ եղած Բէրէ գաւառին կողմէրը Խաբէլէն գիւղին և Բէրէ մէջ ըստած ծովեզերքին միջոցը գտնուած ձիթեւնիներուն վրայ՝ ձեմագիւղ վիլլէ մամայ 10 ին կիրակի օրը (ապրիլ 13) յիւրեկուան ժամ եօթնին ատենները մէկ սատարի փոթորիկ (սպրքիկ) մը փրկեց լով՝ ձիթեւնիներուն շատը արմատէն հանեց կործանեց. շատն ալ կէս մէջքէն կտորեց. շատերուն ալ ձիւղերը կտորեց ձգեց : Լյս փոթորիկին սատարութեան ատենը՝ Բաբէլէն բարձրութեամբ բուցի պէս բան մըն ալ երեւցաւ, որ իրէ մը տուննէն ետքը աներեւելի եղաւ, և տեղը մուկ մը եղաւ.

